

LITERATUUR EN KUNST

Nieuwe winst.

Anne de Vries: Bartje zoekt het geluk. — G. P. Callenbach, Uitgever, Nijkerk.

Misschien is er zelden met meer spanning naar het tweede deel van een boek uitgezien, dan na de verschijning en het opmerkelijke succes van „Bartje”. Het leuke Drentsche jongetje had stormenderhand het hart der lezers over geheel Nederland veroverd; men wilde zijn verdere lotgevallen ook kennen en zag verlangend, maar tevens eenigszins bezorgd uit naar het spoedig beloofde vervolg. Zou het den schrijver gelukken zich te handhaven op zijn zoo snel bereikte hoogte? Zou hij zich tot een vlot succes-schrijver of tot een rijper kunstenaar ontwikkelen?

Teleurstelling bracht het eerstvolgende product: de roman van een baby. Niet alleen was het milieu geheel anders, maar ook literair bleek het geen vooruitgang. Wel zat het vol aardige trekjes, doch het geheel bevredigde niet.

Daarna kwam als nieuwe verrassing, Hilde. De schrijver was teruggekeerd naar het land van Bartje, maar nog niet tot hem zelf. Een typisch Saksische volksgewoonte werd in dezen folkloristischen roman met ontroerende menselijkheid en bezonnen kunstenaarstalent beschreven. De liefde tot zijn land bleek den auteur zoo aangeboren, dat zijn hart ging spreken, toen hij den vaderlandschen grond betrad.

Hilde had oogenschilderlijk niets met Bartje te maken, doch inderdaad past zij bij hem als vrouwelijk pendant. In de naar hem genoemde romans, moet Bartje steeds de eerste plaats innemen, en zal een meisje en een liefdesverhouding een fase beteekenen in zijn ontwikkelingsgang. Bij het opgroeien zal hij noodzakelijk in aanraking komen met meisjes en daardoor met de Drentsche gebruiken bij vrijage en huwelijk. Door het volksgericht niet aan Bartje's leven een verkeerde richting te laten geven, waardoor deze verder als hoofdpersoon onmogelijk zou worden, behield de schrijver een onderwerp voor een apart roman, waarin de volkszede volkomen tot haar recht kon komen en tevens als onchristelijk worden afgekeurd. Hierdoor werd Hilde een zuivere streekroman met een vrouwelijke hoofdpersoon, die de mooiste karaktertrekken van het Drentsche meisje in zich belichaamt en als het ware den weg baande voor een Bartje tot een huwelijk uit liefde, geheel naar de inspraak van het eigen hart.

En nu is dan het tweede deel van Bartje's leven beschreven: Bartje zoekt het geluk. Het sluit zoo nauw aan het eerste deel, dat de voorlaatste zin daarvan den titel van het vervolg bevat. En Bartje is nog even schrandere-bezonnen, als Homerus zou zeggen, of nog de zelfde gloeperd, volgens eigen spraakgebruik.

Ook hier weer zal de lezer dezelfde verschillen opmerken, als in elk tweede deel van een jeugdroman. Het frissche, naïeve kind, met zijn onbevangen kijk op menschen en wereld, is opgegroeid tot een mensch, die zich door eigen inspanning en met aanwending van al zijn geestelijke vermogens, een plaats moet zien te veroveren. De wereld waarmee hij als kind zoo intiem verkeerde, maar die hem toch zoo wonderbaarlijk vreemd bleef, komt den opgroeienden jongen als een vijandige realiteit tegen. Er blijft maar weinig gelegenheid voor het scheppen van situaties, waarmee een handig schrijver zijn verhaal weet te kleuren. De

De vrijheid, die blijft.

Nu het vrijheidsprobleem voor onze generatie ongekende vormen heeft gekregen, is het van belang dat we als christenen ons goed realiseren dat wij een vrijheid bezitten, die onder alle levensomstandigheden ons deel blijft.

Velen onzer zullen zichzelf verwijten, maar al te oppervlakkig en ondankbaar genoten te hebben de vrijheid, die ons thans ontvallen, of liever, door Gods beschikking over ons land, ontnomen is. Welke christen van vandaag kent niet dat zelf-verwijt?

Het is dan ook goed ons te bezinnen op de vrijheid, die wij behouden mochten, op de Christelijke Vrijheid, opdat we dubbel dankbaar dien zegen genieten en ook hier niet vervallen tot een oppervlakkigheid en sleur, die we onszelf in zoo menig opzicht al te verwijten hebben.

De christelijke vrijheid is een stuk realiteit van het christenleven, dat voor alle zijden van ons leven van beslissende betekenis is.

De proclamatie der christelijke vrijheid is reeds in onze eerste levensdagen over ons leven uitgeroepen. Toen wij in den naam des Zoons gedoopt werden, verzegelde ons de Zoon, dat hij ons wascht in Zijn bloed van al onze zonden, ons in de gemeenschap Zijns doods en Zijner wederopstanding inlijfende, alzoo dat wij van onze zonden bevrijd en rechtvaardig voor God gerekend worden. Ziedaar het fundament der christelijke

werkelijkheid wordt niet opgenomen in de grillige fantasie van een kind, maar staat lastbaar tegenover het verstand, dat ermee te maken krijgt. Bij een terugblik overbrugt een glimlach de kloof die er gaapt tusschen de wereld van den opgroeienden jongeman en die van het kind.

De kijk van Bartje op de menschen wordt anders. Daarmee wordt misschien ten deele verklaard de verandering van enkele personen, die wij uit het eerste deel kenden, als b.v. boer Wapse. Deze valt niet slechts een beetje mee, maar belooft zich nu een waar christen. En deze verandering staat niet op zich zelf. In tegenstelling met het eerste deel, gaat hier de grootste kracht uit van de christenen. Het licht valt niet meer bij hen op hun gebreken, die ze evengoed als alle anderen hebben, maar op het leven naar het beginsel. De lijn van Hilde wordt hier voortgezet. De figuur van Arend-Jan, die zulk een overwegenden invloed op Bartje's leven gaat krijgen, dat de liefde van Harmke minder vat op hem heeft, dan het krachtige leven uit het geloof van den jongen boer, geeft het boek iets mammelijks, ondanks de plaats die de vrouw er in bekleedt. Tweemaal dreigt Bartje onder te gaan: eenmaal als de zinnelijkheid van Greet hem de liefde voor Harmke doet vergeten, den tweeden keer als zijn ingewortelde geldzucht hem de achterlijke Triene doet kiezen boven zijn meisje. Beide malen is het niet Harmke, maar Arend-Jan die er hem door heen haalt. Het meisje, dat hem zijn geluk zal brengen, blijft daardoor wat vaag. Ze heeft iets van Hilde, maar zonder het heroïsche, daar zij bewaard blijft voor de uitspraak van het dorpsgericht. Was deze volksgewoonte hier beschreven, dan had haar figuur daar stellig bij gewonnen, maar was Bartje niet geworden, die hij nu kon zijn. Hij had dan de straf gekregen voor zijn geldzucht, doch tevens was de innerlijke bevrijding onmogelijk geworden. Nu neemt Arend-Jan de leiding, die er van haar had kunnen uitgaan, over. En hij doet dat, met een verwijzing naar het Woord van God, waardoor niet een volksch gebruik de oplossing brengt in dit boek van bloed en bodem, maar de erkenning, dat God hem, als een wilde rank, met geweld losscheurde van zijn verkeerden steun.

Een eehde streekroman is ook dit boek, met zijn deugden en gebreken. Het teekent aanschouwelijk het schrale leven op een armen grond. Het stoere werken voor een schamel loon kon niet plastischer beschreven worden, dan in het beeld van den dooden vader. Het zijn de handen, die het meest opvallen, de handen groot en dik beëld door het zware werken. Met zijn handen heeft de arbeider zijn kinderen gevoed en opgevoed, zijn liefde en zorg voor het gezin kon hij slechts loonen door het werken op een anders land, totdat de dood hem verraste. In deze passage bereikt de schrijver een hoogtepunt: zonder te vervallen tot sentimentaliteit plaatst hij den zoon naast den vader, wiens werk hij zal voortzetten. De kinderen wachten op brood, dat de aarde den werker zal opleveren. Straks gaat Bartje den weg van zijn vader, ook hij gaat beginnen in de Langejaanmer, het huis met den symbolischen naam. Maar dit boek is niet troosteloos, als zooveel andere streekromans. Aan het einde blijft de arbeid, het zware werken en het schamele loon. Maar over het nieuwe leven van Bartje gaat lichten de liefde voor God en voor de vrouw die Hij hem heeft geschonken.

In den regionalen roman spreekt de gebondenheid van mensch en grond aan elkaar. Zij kunnen niet zonder elkaar. Als we Arie, den stotteraar uit het eerste deel, hier ontmoeten als een welbespraakt, slimmen stadsmijnheer, die niet met werken, maar met sluwe, gemeene streken aan den kost komt, dan herkennen we in hem den heide-

vrijheid, waarvan ook Christus spreekt in Johannes 8:36: Indien dan de Zoon u zal vrijgemaakt hebben, zoo zult gij waarlijk vrij zijn.

Wat zijn er niet een vrijheidsoorlogen gestreden in den loop der eeuwen. Deze vrijheid echter behoeven wij nooit te bevechten, ze is door Christus voor ons verworven en ze wordt ons eigendom door de werking van den Heiligen Geest. Die immers bij onzen doop verzekerde ons te willen toe-eigenen hetgeen wij in Christus hebben? Paulus getuigt dan ook: Waar de Geest des Heeren is, daar is vrijheid. (1 Cor. 3:17b).

Hoewel de belijdenis dezer christelijke vrijheid gemeengoed is der christelijke Kerk, is toch de schriftuurlijke visie op deze zaak eerst verworven door de reformatoren. Vooral Calvijn is het, die in zijn Institutie deze belijdenis tot klare formulering brengt en van drie zijden belicht, n.l. als de geestelijke vrijheid van Gods kind tegenover de heerschappij der zonde; vrijheid tegenover den vloek der wet en geestelijke vrijheid in middelmatige dingen.

Dit eerste en voornaamste punt — bevrijding uit de macht der zonde — stelt ons voor den eisch ons rekenschap er van te geven wat eigenlijk vrijheid is. In een referaat over „De ware vrijheid” zegt Prof. W. J. Aalders¹⁾:

„Door van ware vrijheid te spreken werpen wij onwillekeurig een donkere schaduw op het schoone, lichte woord. Vrijheid niet zonder meer maar ware vrijheid. Dit beteekent dus dat niet elke vrijheid de ware is, dat er ook valsche vrijheid, schijn

bewoner niet. Hij valt geheel uit den toon, en heeft slechts beteekenis, doordat zijn handelwijze te sterker accentueert de deugden van zijn broer, die kind van het land bleef. Tegen de gemeenheid, de zelfzucht, de verkwisting van den een, komt de eerlijkheid, de onthaatzuchtigheid, de tot gierigheid neigende spaarzaamheid van den ander zoo fel uit, dat het effectbejag lijkt. Deze van grond en gezin vervreemde broer is de zwakste figuur uit het boek.

Met frissche verven wordt het landleven en de dorpsgemeenschap geschilderd. Er zit een gloed in, die het oog boeit. Het Drentsche landschap, met zijn krimpende heide, zijn oude, armelijke hutten, naast de nette, kleine boerderijen, die getuigen van den noesten vlijt van den boer op dezen schralen grond, is mooi. De Vries weet er leven in te brengen, daar hij het ziet met een liefdevol oog. Er zit een hechte eenheid in stijl en onderwerp. Gemoedelijkheid, die naar het platte neigt in de conversatie, sappige taal bij de tekening van het landschap.

De streekroman draagt bij uitstek een nationaal karakter. Dit boek is door en door Nederlandsch. Onwillekeurig vergelijkt men het met het eerste deel, waarvan het de voortzetting geeft en des te meer stemt het tot dankbaarheid, dat niet alleen het talent van den schrijver zich heeft verdiept, maar dat zijn oog niet bleef weiden over het land met het volk daarop, doch dat hij het bovenal gericht heeft naar het innerlijke, waar hij een kracht ontwaarde, die sterker is dan de drang van het bloed. Meer dan de lijn van Bartje, wordt de lijn van Hilde voortgezet. De geest van het nieuwe boek is zuiverder christelijk, dan die van het eerste en ook dat is een vooruitgang. De hoofdpersoon zijn mannen van hun land en zonder eenige overdrijving ware christenen.

Anne de Vries heeft hier een werk gegeven, dat niet onderdoet voor zijn vorige romans. Het is een frisch, levenswaar, christelijk boek, een verrijking van onze nationale letterkunde.

Gron.

H. S.

PERSSCHOUW

Nogmaals: Kleingeloof.

We hebben reeds eenige malen ds B. Holwerda aangehaald. Deze vervolgt in „Amersf. Kb.”:

We hebben trachten duidelijk te maken wat de bijbel bedoelt als hij spreekt van „kleingeloof” in onderscheiding van „grootgeloof”.

Het bleek ons, dat we dit verschil niet moeten zoeken in de intensiteit of in de zekerheidsgraad van het geloof, maar dat het louter is een kwestie van duur.

Kleingeloof is niet een geloof met weinig zekerheid en veel aarzeling; evenmin is grootgeloof een geloof met een hoog percentage zekerheid. Maar kleingeloof is een geloof, dat niet in de zekerheid volhardt en grootgeloof is daarentegen een geloof dat van zekerheid tot zekerheid voortgaat, een vertrouwen zonder onderbreking.

We hebben dit geïllustreerd zoowel uit het verhaal van „de storm op zee” als uit „de geschiedenis van de Kanaaneesche vrouw”.

Het zal nu wel duidelijk zijn, dat deze schriftuurlijke onderscheiding niets te maken heeft met die welke door ons nogal eens wordt gehanteerd: Ik bedoel die tusschen „toevluchtnemend” en „vertrouwend” geloof. Want het gaat niet over de graad van zekerheid, doch over de volharding in het ver-

van vrijheid, caricatuur van vrijheid bestaat.”

Inderdaad, er is op dit punt zóo veel gebondenheid aan de leugen, zóo veel geloof in valsche profetie dat het noodig is ons te realiseren wat vrijheid is. Het kan nuttig zijn eerst vast te stellen wat vrijheid niet is. Vrijheid is niet ongebondenheid, niet speelsche willekeur, niet onbegrensde zelfbeschikkingsvermogen van een zich souverain wanend individu. Zoo zijn er helaas bij duizenden, die dit vrijheid noemen en in deze vrijheid opgaan. Het zijn de sterke mannen van Psalm 2: de heidenen, die woeden; de volken, die ijdelheid bedenken; de koningen der aarde, die zich opstellen en met de vorsten der aarde beraadslagen tegen den HEERE en Zijn Gezalfde, zeggende: Laat ons hun banden verscheuren en hun touwen van ons werpen!

Dát is de vermeende vrijheid van den zondigen, onwedergeboren mensch. „Die in den hemel woont zal lachen, de HEERE zal hen bespotten” voegt David²⁾ er in heilige ironie aan toe.

Vermeende vrijheid in brutale verwerping van Gods wet — het is slavernij der zonde, zegt Christus.³⁾

En dit is nu het eerste stuk der christelijke vrijheid — naar klassieke formulering⁴⁾ — dat Gods kind, van nature een slaaf der zonde, door Christus uit het diensthuis der zonde is vrijgemaakt.

Vrijheid is dan de door Christus geschonken mogelijkheid weer te leven naar de door God ge-

trouw
gena
schille
Nu
en „E
afgega
we k
loof”,
voor c
Hee
in de
vit
genad
steeds
velen
viteit
in ons
in zij
Bij
nan
die ma
ken, a
het d
hoeves
Precie
heeft
Nu
maken
door
Wee
rend
geloof
Jez
cipeles
leef te
zijn.
en zwa
is mij
kwam
bed:
We
ons e
man h
zoude
verge
aan o
weer
spijt
wild.
Dat
overw
noods
hebbe
gelijke
om te
onvolc
d.w.z.
een g
opdra
loof n
Zoo
benzin
Jez
antwo
moete
zeggen
hij zo
Van
dat h
kent
met v
een g
kleins
niet:
dan n
staat,
krach
Ter
wijst
weir
Dit
geloof
zijn.
Een
Matth
wilde c
niet dat
de love
zoo aa
Vrij,
alleen C
zijn” en
deze di
„Slee
„En
Chris
vrijheid
zijnde v
ten der
Maar
van he
van de
In het
en de
lijksche
Ziende
klagen,
overwin
kroon
in de v
overwin
hemel
Chris
schape